

מקור ראשון, 1/4

03/10/2025

כתב העיתון

95509487

 יפעת מידע תקשורת

הירקון 3 בני ברק, מגדלי LYFE בניין B טל. 03-5635050 פקס. 03-5617166

95509487-7	10/2025	מקור ראשון - שבת	עמוד 1	1/4	8.06x1.49
רייכמן - המרכז הבינתחומי הרצליה אוניברסיטת רייכמן - 84260					

דור של נשמות צמאות :

08 > תפקידה של הציונות הדתית מול גל
ההתחזקות האמונית בחברה הישראלית

24.35x29.23	2/4	8 עמוד	שבת - מקור ראשון	10/2025	95509430-5
רייכמן - המרכז הבינתחומי הרצליה אוניברסיטת רייכמן - 84260					

דור של נשמות צמאות :

בחור בן 35, למד ועבד שנים בגרמניה, וניהל זוגיות ארוכה עם בחורה מקומית. אך ככל שחלף הזמן שם משהו בו אמר לו לעזוב הכול ולשוב ארצה – עוד לפני המי לחמה. ביום הטבח, כשהיה על קו הטלפון עם משפחתו מקיבוץ בארי, הוא התחיל להבין שיש דברים שאי אפשר להסביר. היום הוא לומד תורה, מתקרב לקדוש ברוך הוא בדרכו האישית, ומחפש כיצד להעמיק את הקשר שלו עם זהותו היהודית.

כמי שמלמד ב"נהורא", מרכז ללימודי יהדות ברמת־גן, יש סביבי עשרות ומאות גיא ונועם כאלה. כשאני מדבר עם רבי נים ומנהלי ארגונים העוסקים בתחום מכל הארץ, אני מקבל מכולם תמונה דומה: אנח נא לא עומדים בקצב. זו תופעה רחבה, שהתקשורת המרכזית כמעט איננה מסקרת.

מחקר של פרופ' אסיף אפרת מאוניברסיטת רייכמן, מספטמבר 2024, מאשר את מה שרואים בשטח: 31% מהנסקרים חשו שאמונתם באילוהים התחזקה מאז שמחת תורה תשפ"ד, ו־28% דיווחו שזיקתם למסורת הדתית התעצמה. אבל הממצא המשמעותי ביותר בעיניי הוא החלוקה הגיי לאית. כפי שרואים בשטח, ההתחזקות הורחגת הזו חזקה יותר בקרב הצעירים: 37% מבני 18 עד 35 מדווחים על התגברות אמונתם באילוהים מאז פרוץ המלחמה, לעומת 18% בלבד בקרב בני 56 ומעלה. באופן דומה, צעירים דיווחו בשיעור גבוה יותר על התקרבותם למסורת הדתית.

ב"סקר המסורת הגדול" שערך בחודש מאי השנה ערוץ מאקו, לא בדיוק אתר החי שור בתמיכה בתכנים דתיים, התברר כי 35% מהצעירים בגיל 18 עד 29 טוענים כי התקרבו לדת מאז 7 באוקטובר. נתון יוצא דופן נוסף הוא כי 53% מהצעירים עד גיל 29 בישראל שומרים שבת. איני יודע אם הסקר כולל גם דתיים וחרדים, אך אין ספק שמדובר בנתון גבוה מאוד גם אם מנכים את הקבוצות הללו מהסטטיסטיקה.

ציצית בלי כיפה

תנועת התשובה הופיעה לראשונה בשנות השבעים, אבל הפעם זה שונה לחלוטין. אחרי מלחמת יום הכיפורים, שזעזעה את המוסכמות הבסיסיות של החברה הישראלית, אלפי ישראלים חזרו בתשובה. הטראומה הייתה עצומה – 2,685 חללים בשלושה שבועות.

אורי זוהר, הבמאי והשחקן המפורסם, היה סמל התופעה. אליו הצטרפו טייסים, קצינים, אמנים ואנשי אקדמיה. הם נטשו את עולמם הקודם ושקעו בעולמה של תורה בירושלים, בבני־ברק או בצפת. זו הייתה תנועה של "או או" – או חילוני לחלוטין או דתי לחלוטין, בלי דרך ביניים. רוב החרדים בתשובה של שנות השבעים פנו אל החרדים החרדי. החרדים נתפסו כאוטנטיים יותר, והציגו דתית של אותם ימים הייתה עסוקה בגוש אמונים ובהתיישבות. התוצאה הייתה שרוב החוזרים נבלעו במי עמקי הישיבות, עברו לשכונות חרדיות והתנתקו מהחברה הכללית. כך הפסידה החברה הישראלית את מעורבותם של מי שמסוגלים לדבר בשתי שפות, חילונית וחרדית, ולהוות גשר אמיתי בין העולמות. הגל הנוכחי שונה מהותית. זו אינה חזרה

אמירת סליחות במירון צילום: דוד כהן, פלאש 90

דור של נשמות צמאות

בריאיון טלוויזיוני קצר נחשפה תופעה שהתקשורת איננה מסקרת: גל המוני של התחזקות דתית בקרב בני נוער מאז 7 באוקטובר. הציונות הדתית החמיצה את תנועת התשובה של שנות השבעים, האם הפעם זה יהיה אחרת? / **דרור יהב**

חמש דקות מתוך תוכניתו של קובי מידן בכאן 11, "סוכן תרבות", הפכו לווריאציות ונפוצו ברשת כאש בשרה קוצים. הסיבה פשוטה: המשוררת והבמאית סיגלית בנאי תיארה בהן תופעה שלא תשמעו עליה בתקשורת. בתה של בנאי, נערה תל־אביבית בת 16 הלומדת במגמת אמנות בבית ספר חיי־לוגי, הולכת בכל לילה בשבועות האחרונים לסליחות – גם לאחר ששנת הלימודים החלה והיא צריכה לקום למחרת לבית הספר. כאשר אימה שאלה אותה מדוע היא עושה זאת, הבת ענתה: "אימא, אנחנו דור של נשמות צמאות". המשפט הזה, שמקורו בשיר של הזמר בן צור, הפך למנטרה שמי דברת על צמא רוחני עמוק. בנאי ביקשה רשות להצטרף, ותיארה כיצד הגיעה לבית כנסת בשכונתה התל־אביבית ומצאה אותו "מפוצץ בבני נוער בני 16־15 ששרים בדבקות. בעזרת הנשים, הבנות שאני מכירה מהילדות, עם הספרים וכלי הטלפונים, קוראות ועוקבות אחרי ה־קסט, לא מרכלות ומדברות אחת עם השנייה, שרות ומתפללות ומבקשות בדבקות". הסיפורים מתרבים, והם מגיעים מכל

הכיוונים. אור (כל השמות בכתבה בדויים), בחור בן 14 שאני מכיר, חגג בשנה שעברה ברימצווה. במהלך הלימוד לקראת ברי־המי צווה נפשו נקשרה בנפשו של המורה, והוא החל ללמוד תורה ולהתחזק. בקיץ האחרון הוא עזב את התיכון החילוני ועבר לתיכון דתי, וכעת הוא לומד גמרא, מתפלל שלוש פעמים ביום, ורוצה עוד ועוד. הוא אפילו מתלונן שהחברים בכיתה החדשה לא לומדים מספיק ברצינות. גילי היא אישה בת 50, אם לשלושה, מצליחה מאוד בתחום העיסוק שלה. מאז 7 באוקטובר החלו להתגלגל אצלה מחשבות על זהותה. איפה היא הייתה כל השנים? ומה זה בכלל להיות יהודייה? היא לא חזרה בתשובה ולא שינתה את אורח חייה, אבל היא הרבה יותר פתוחה לשמוע. בנה הצעיר נפגש לאחרונה עם הקונספט של השבת ההלכתית ונדלק – לא בהכרח על ההלכות הפרטניות אלא על האווירה, על ההפסקה מהעולם הדיגיטלי והמפגש הקהילתי שהיא מאפשרת. גיא, סטודנט לתואר שני במדעים מדויקים, ביקש לאחרונה להתחיל להניח תפילין כחלק מרוטינת הבוקר שלו. נועם,

דרור יהב, סמנכ"ל תוכן בקבוצת VLU, כותב דוקטורט על תנועת התשובה בציונות הדתית

95509429-3	10/2025	מקור ראשון - שבת	עמוד 9	3/4	11.8x29.58
רייכמן - המרכז הבינתחומי הרצליה אוניברסיטת רייכמן - 84260					

דור של נשמות צמאות :

ממקורות מגוונים ברשת, על עצמאות ר"ח חנית. המתחזקים החדשים אינם מקבלים על עצמם "חבילה" שלמה של זהות דתית, אלא בונים לעצמם מסע רוחני אישי שמ" שלב מסורת עם מודרניות. כפי שכתב ר"ר אסף שרעבי בעבודת הדוקטור שלו, מרובר על "סלי תשובה" שכל צעיר וצעירה בוחרים מהם על פי רצונם, ללא מחויבות מלאה. ועם זאת, הסלים הללו מתמלאים לרוב בתורה שמקורותיה אחידים יחסית.

כשבוחנים את גורמי ההשפעה על הנוער המתחזק, רואים כי ב"שוק התשובה" שולטים לרוב גורמים חרדיים. רשתות של מדרשות מקומיות, רבני בתי כנסת קט"נים המפוזרים בכל הארץ, ארגוני קירוב ודרשנים לעת מצוא – באים ברובם מקרב הקהל החרדי, ובפרט זה המזוהה עם ש"ס. גם ערוצי התוכן הדיגיטליים המיועדים לאותם מתחזקים, ובראש ובראשונה "היד" ברות", לצד ערוצים ברשתות החברתיות של רבנים ורבניות צעירים כמו הרב שניר גואטה, תאיר גולן ואחרים, הם בעלי אוריינטציה דומה.

בעשורים האחרונים קמו ארגונים ציונים-דתיים לא מעטים, כגון "ראש יהודי", "המקום", רשתות של גרעינים תורניים, "נהורא" ועוד, שמעניקים לימודי יהדות לכל מבקש. אולם רוב הארגונים הללו פועלים בצורה מקומית וטרם הצליחו להגיע לפריסה רחבה ברחבי הארץ, וגם לא למלא את הרשתות החברתיות. ככל שחיי פשתי התקשיתי למצוא ערוץ תוכן או רב דתי-לאומי פופולרי שפונה ברשתות לקהל הרחב של הצעירים המתחזקים בשפתו.

הציונות הדתית, שרואה עצמה כגשר טבעי בין העולם החילוני והדתי, נעדרת במידה רבה מהתמונה. היא עדיין מתמקדת בעיקר בציבור שלה, ביישובים ובשכונות הסגורות ובמוסדות החינוך הפנימיים, וטרם מצאה את השפה הנכונה לדבר עם הצעירים האלה.

הציונות הדתית עומדת בפני בחירה היסטורית. היא יכולה להישאר בתוך הבועה שלה, או לזכור מדוע קמה – להיות גשר. הדור הזה צמא, אבל הוא לא ירוץ אחרי מורסות או רבנים שיגידו לו מה לעשות. צריך לבוא אליו בסקרנות אמיתית, לא בהטפה. רבים בציונות הדתית חוששים לדבר עם עמיתיהם החילונים על נושאים של זהות יהודית, משום ששיח כזה עלול להיפוך לשיחה פוליטית טעונה. מעבר לכך, כדי להציע את מרכולת היהדות לציבור לא-דתי צריך להיות קודם כול בקי בה, ולהרגיש שהיא אכן עשויה להעניק ערך רב לצד השני. שני אלה לא תמיד מתקיימים בקרב הציבור הדתי-לאומי שפוגש חילונים באופן יומיומי.

לצאת מהבועה המגזרית

או מה צריך לעשות מי שרוצה למצוא דרך לליבותיהם של הצעירים הללו? קודם כול, להקשיב. לשאול אותם מה הם מחפשים, מה חסר להם, איך הם רואים את היהדות. לא לנסות מיד "לתקן" אותם או להסביר להם במה הם טועים, אלא לגלות סקרנות אמיתית למסע הרוחני שלהם. שנית, להנגיש תכנים בשפה שלהם. לא המשך בעמ' 11 <<

בתשובה במובן הקלאסי, אלא שיבה למסורת היהודית. הנוער הזה הולך לסליחות אבל גם להופעות של בן צור. עוטה ציצית אבל בלי כיפה. מחפש רוחניות אבל לא בהכרח הלכה קפדנית. השירים שהוא מאזין להם מדברים על דיכאון ועל חיפוש משמעות.

אני מניח שרבים מהמתחזקים הללו לא ייקחו הלאה את החיבור שלהם למסורת, ואולי יסתפקו בפולקלור או באירועים מסורתיים, אבל החיבור לזהות יישאר חזק. אם פעם היו שואלים מה אתה יותר, ישראלי או יהודי, אני מעריך שבשנים הקרובות התשובה תיטע בבירור לצד היהודי.

באופן לא מפתיע, הזרמים התתי-קרקעיים האלה אינם מורגשים בערוצי הטל-וויזיה שרוב השרדנים בהם קרובים לגיל 50. הם כן באים לידי ביטוי ברשתות החברתיות, במיוחד בטיקטוק, אך לא פחות מכך – בבתי הכנסת. מי שנמצא במקומות הללו רואה את הצמא, את הרצון לשמוע ולהכיר עוד.

הצעירים הללו לא נולדו בוואקום. הם חלק ממגמה רחבה יותר בחברה הישראלי-ת – תנועה שהולכת ומתפתחת בצעדי ענק. לא בכדי מכונה הרב אברהם יצחק הכהן קוק בשם "הרא"ה". בנושאים רבים הקשורים למגמות רוחניות עתידיות הוא הצליח להקדים את זמנו בעשרות שנים. עיסוקו הרב בנושא התשובה, שקיבל ביטוי גם בספרו "אורות התשובה", בזמן שהגדיר דה בין העולם הדתי והחילוני הייתה חדר-סטרית, הוא עדות ברורה לכך. הרב קוק דיבר בדיוק על יהודים כאלה – יהודים שמחפשים "גורל". לא רק שמירת מצוות או קיום הלכה מכוח הרגל, אלא משמעות קיומית עמוקה.

ב"מאמר הדור" המפורסם הוא כותב על בני דורו: "בעל רוח גדול חפץ, ומוכיח רח לחפץ בכל מקום שהוא פונה, לשמוע דברים גדולים. דברים מקומטים ומקוט"נים חדלו לקחת את לבבו". הדרך הנכונה לדבר אל הדור היא להנגיש את התכנים הגבוהים והעמוקים שהוא מבקש "בשפה היותר פשוטה ונמוכה, בדברים היותר מורגלים ומובנים לו".

בתהליך התשובה הזה, לחיבור המחודש ללאום היה מקום חשוב. "התשובה הראשוני" נה היסודית היא להתקשר עם האומה בנישמתה, ועמה הכרח הוא לתקן את הדרכים והמעשים כולם לפי אותו התוכן המהותי שבנשמת האומה". הרא"ה חזה תנועת תשובה רחבה שתגיע דווקא מתוך הציונות החילונית. הוא דיבר על "תשובה מאהבה", כזו שאיננה מגיעה מפחד או מכפייה חיצונית, אלא נובעת מתוך התעוררות פנימית והכרה שהמסורת היהודית היא הבית הטבעי של הנשמה היהודית.

הצעירים הללו שתיארה בנאי – שצימאים למשמעות, לעומק, לקשר אמיתי לקב"ה, ואינם מוכנים להסתפק בצוררת חיים מסורתית שטחית – הם בדיוק היהודים שעליהם דיבר הרב קוק. הבעיה היא שהם לא יודעים על קיומו.

המתחזק הממוצע אינו רואה עצמו כפוף לאוטוריטה כלשהי, אלא מרשה לעצמו לקחת מכל הבא ליד, מכל מה שמוסיף ב"התחזקות", בשמירת מצוות, באמונה ובביטחון. זהו דור שגדל על אקלקטיות, על ליקוט מידע

5.76x29.36	4/4	עמוד 11	שבת - מקור ראשון	10/2025	95509431-6
רייכמן - המרכז הבינתחומי הרצליה אוניברסיטת רייכמן - 84260					

דור של נשמות צמאות :

נשמות צמאות

« המשך מעמ' 9

בשפה של הישיבה או של דבר תורה קלאסי בבית הכנסת, אלא בשפה של פורקאסטים, של תכנים קצרים ומושכים ברשתות החברתיות. להשקיע ביצירת תכנים שמדברים על הרעיונות הגדולים של היהדות בשפה עכשווית, ולפנות לנושאים שמדברים אל הנפש. שלישית, ליצור מקומות מתאימים. בתי כנסת פורמליים הם מקומות מרתיעים בעיני מי שאינם בני בית בהם. יש להקים עוד ועוד מקומות שצעירים יוכלו להכיר בהם את המסורת היהודית בקצב שלהם, בלי לחץ, בלי דרישות מיידיות לשינוי אורח חיים. רביעית, הציונות הדתית נושאת בקרבה אוצר אדיר: הגות דתית עשירה שמתחבטת בבעיות הדור ומציעה דרכים לשלב את המסורת עם המודרנה. צריך להציע להם את הרב קוק לא בצורה מופשטת ואקדמית, אלא באופן חי ורלוונטי. להראות להם שיש יהדות שמבינה את הדילמות המודרניות, שאיננה מפחדת מהעולם הרחב, שלא רואה בהם "חוזרים בתשובה" שצריכים תיקון אלא יהודים שמחפשים את דרכם הביתה. אנשים רבים רוצים מאוד לשמוע דברים שלמי שגדל על ברכי החינוך הדתי נראים כבסיסיים ואולי אפילו בנאליים. אדם כזה יתפלא לגלות שיש עומק ברעיונות שהוא גדל עליהם כקלישאות, אבל אותם מתחזקים רואים בהם חוכמה עתיקה, משמעות, צורת חיים של אמונה, ופילוסופיה מתוחכמת שמי תמורדת עם השאלות הקשות של החיים. ההחמצה של שנות השבעים הייתה כפולה. מצד אחד, רוב החוזרים בתשובה נבלעו בעולם החרדי והתנתקו מהחברה הכללית. מצד שני, הציונות הדתית לא זיהתה את ההזדמנות ולא השקיעה משאבים בקליטת החוזרים בתשובה. הפעם זה יכול להיות אחרת. הצעירים של היום לא רוצים להתנתק מהעולם. הם רוצים לשלב, לחבר, להביא את היהדות לתוך החיים שלהם. הם לא מחפשים בית ספר סגור, אלא חוכמה שתעזור להם לחיות טוב יותר. השאלה היא האם נדע להציע להם יהדות כזו. האם נדע לקום מהישיבות ומה כוללים, מבתי המדרש ומהמדרשות, מבתי הכנסת המגוריים ומעלוני השבת, מהשיח הפנים־מגזרי, מהשכונות ומהיישובים הסגורים, ולצאת אל הרחובות, אל המכללות, אל מקומות העבודה? האם נדע לדבר איתם כשווים אל שווים, לא מלמעלה למטה? הזדמנות כזו לא תחזור בקרוב. דור שלם של ישראלים מתעורר לזהותו היהודית, לא בגלל כפייה חיצונית אלא מתוך התעוררות פנימית. 7 באוקטובר חשף את שבריריותה של זהות שמבוססת על ערכים אוניברסליים בלבד. מה שאנחנו רואים אינו תופעה זמנית של התמודדות עם טראומה, אלא נקודת מפנה דורית – שיבה הביתה אל הזהות היהודית. הצעירים מחפשים ברית, לא חוזה. הם מחפשים גודל, לא קטנות. השאלה היא איזו יהדות תצא לקראתם, ואם היא תדע להיות גדולה כמו הצימאון שלהם. ●

דורו יהב